

CSIZMAZIA KATALIN

Rogers Akadémia

Egy tanulócsoporth története és jelene

MŰHELY

SZEMÉLYES BEVEZETŐ

1988. Férjemmel sétálunk a fagyizó felé, beszélgetünk. Kezünket fogva közöttünk lépked az első számú fiam. Kis szünet a beszélgetésben, a négyéves gyerekek megszólal: „*És erről Gordon mit mond?*” (ebben az időben éjjel-nappal Gordon rendszerével ismerkedtünk a férjemmel). Iskolai karrierjét a Rogers Iskolában kezdte, ám hatodik után dühöngve váltott iskolát: „Itt csak lopják az időmet!” Aztán egy nap azzal ült le az ágyam mellé, hogy „Miért van az, hogy olyanok akaszkodnak rám, akikkel mások nem beszélnek?” Kérdésben a válasz. Néhány évvel később, a Közgazdasági egyetem elvégzése után csalódottan veszi tudomásul, hogy a többmillió forintos vezetőképzésen, amire éveket spórolt, többet beszélnek Rogersről, mint a pénzről. Ma 35 éves, Szingapúrban egy neves cégnél pénzügyi tanácsadó, és tán érti, mit köszönhet a Rogers Iskolának.

'90-es évek, hagyományos középiskolában tanítok. Baktatok a sulis felé. Utánam kiált, majd lihegve szaladni kezd felém egy volt tanítványom. Emlékszem rá. Szuper matekos osztályba járt, ő maga nem boldogult a matekkal és szenvedett. Nem is tanult semmit, én pedig angoltanáráként azt gondoltam: úgyse fog megtanulni angol-

ul, az érettségim meg majd átpasszírozzuk. Ennyi. „Megvan a nyelvvizsgám!” mondja. Elönt a forróság. „Ezt hogy csináltad?” nyögöm ki nagy nehezen. „Hát, az érettségi után nem tudtam, mihez kezdjek, és az angol volt az egyetlen, amihez hozzá tudtam nyúlni. Sosem bántottál.” Azóta is szégyennel gondolok erre. Lemondtam róla, mert nem teljesített.

Az első rogerses osztályunk tízéves érettségi találkozója, az első közös találkozás. Fájdalommal veszem tudomásul, hogy a csoport tagjai nem tartják egymással a kapcsolatot, csak egy-egy barátságszövődött. Hiába volt hát az a rengeteg csapatépítő, mindennek csak ott és akkor volt értelme? Amikor találkozunk, kb. tíz perc múlva ott tart a hangulat, ahol tíz évvel azelőtt. Az ismerőség érzése lengi be a kis kávézót. Amikor pedig elkezdenek mesélni magukról, kezdek megnyugodni. Mind azt hangsúlyozzák, hogyan építették be a Rogers Iskolában kapott értékeket az életükbe. Az egyik fiú azt jelöli meg sikerei forrásaként, hogy százszor hallotta tőlünk: szemkontaktus. Édesapja ingatlanfejlesztő céget vette át, s a jelentkezők szemébe nézve tárgyal, biztosítja őket, hogy bízhatnak benne. Egy másik, női fodrászá lett fiú azt meséli, hogy ő mindig először beszélget egy kicsit az új kliensekkel: végül is ahhoz, hogy megfelelő haját készítsen, tudnia kell, ki is az illető. A harmadik arról mesél, hogy

úszómesterként bizony nagyon kell figyelni, hogy a 160 cm magas kínai vendég ki tud-e úszni egy kis megingás után a 160 cm-es vízből. Az lenne a fontos, hogy ő maga oldja meg a helyzetet, az úszómester csak végszükségre van. És így tovább, az autizmussal élőkkel foglalkozó korai fejlesztő lány vagy a scrum masterként¹ dolgozó informatikus – mind a személyközpontúság példáit hozzák. Megnyugszom. Hát ezért nem tartják egymással a kapcsolatot... mert maguk is meg tudnak teremteni egy emberi világot, nem kell ehhez egymásra támaszkodni.

A magán- és a szakmai életem Rogers nevében összefügg. Azt hiszem, mindannyian így vagyunk jelen a Rogers Akadémián. Ez így volt 30 éve, a Gádor Anna vezette Rogers Iskolában is. Tőle tanultuk azt, ahogy hazavisszük és otthonról hozzuk a gondolatokat, kérdéseket, élményeket. Napi szinten töprengünk arról, hogy mi fér bele és mi nem, hol vannak a határok, merre kellene továbblépni. Egyek vagyunk abban, hogy szeretünk töprengeni, mérlegelni, egyeztetni, együtt gondolkodni ezen.

KRÓNIKA

A Rogers Iskola 1990-ben indult, és nagyjából – egy-két megállással – minden évben egy új osztállyal bővült. 2004-ben érettségizett az első osztály. Még ebben az évben az iskola úgy döntött, hogy szervezesebb egységet tudna kialakítani egy leendő óvodával, mint a középiskolával. 2004 nyarán lezárult tehát a 12 évfolyamos egységes Rogers Iskola története. A középiskola önálló szervezetté vált

és elindult új hazát keresni, hogy aztán még évekig hivatalosan az Iskola tagintézményeként működjön. Ahogy ma már látjuk, ez is csak egy fejezet lett, egy harmadik fejezet előfutára. A Rogers Akadémia, amivé a középiskola továbbalakult, szervezeti kereteit tekintve nem iskola, hanem középiskolás tanulócsoport, mely 2020 szeptemberében már a nyolcadik tanévet kezdte meg a közoktatás keretein kívül. A jogszabályváltozásokra reflektálva ma nem magántanuló, hanem egyéni munkarendes fiatalokkal foglalkozunk.

A következőkben tehát nagy lépésekben végigkövetem a 2005-től 2018-ig tartó időszakot, attól az évtől, amikor a Carl Rogers Személyközpontú Általános Iskola és Gimnázium középiskolája külön telephelyen kezdett el működni. Amikor eljutunk a 2019/20-as tanévig, megállunk, és a rogersi gondolat tükrében rátekintünk a mai gyakorlatunkra.

Mindenekelőtt azonban ki kell emelnünk a múltból két olyan kollégánkat, aki már nem dolgozik velünk.

Az első Gádor Anna, a Rogers Iskola alapítója. Minden fontosat tőle tanultunk, az ő Rogers-interpretációját vesszük tovább. Tudjuk, hogy számos más gyakorlati fordítása lehet a rogersi elveknek, ám mi a mai napig szeretjük Panni bennünk élő mérlegére tenni az aktuális kérdéseket.

A másik Csata István, jogász, filozófus és vizuáliskultúra-tanár. A működési elveink és

gyakorlatunk alapjai az ő nevéhez is erősen kötődnek. És még valami: az együttműködés gyönyörűsége. Megéltük, hogy létezhet olyan munkatársi kapcsolat, ami nem

maguk is meg tudnak teremteni egy emberi világot

¹ A scrum master a szoftverfejlesztés folyamatmenedzsere.

nélkülözi a mély szeretetet, amiben az intimitás szintje eléri a barátságét, de mégis a munkára vonatkozik. Megtanultuk ezt átadni a fiataloknak: így is lehet munkakapcsolatban élni!

2005–2006

A középiskola számára 2004 szeptembere óta megy a helykeresés – gyakorlatilag hiába. A legjobb opciónak egy művelődési ház látszik, ahol kettőkor el kellene hagynunk a termeket, mert jönnek a szakkörök. 2005. június 9-én tudjuk meg: a következő tanévre Csillebércen van helyünk. Csoda, hogy a régi és új családok kibírják az eddig tartó bizonytalanságot. Bekvártélyozzuk magunkat az új épületbe, szülőkkel, diákokkal falat festünk, bútorokat cipelünk. Azon a nyáron, és aztán 2011-ig minden nyáron várjuk, hogy megkapjuk az önálló középiskola alapító okiratára a pecsétet. Mindig van remény, és minden évben kiderül: a Csillebérc körüli jogi problémák megakadályozzák, hogy külön iskolaként működési engedélyt kapjunk.

2007-ben kormányzati döntések mentén hirtelen szakközépiskolává kell válnunk, egy nyár alatt kell megírni a tantervet. Ebben az évben felmerül a kérdés, nem akarunk-e a szintén Csillebércen működő Tüskevár Iskolához tartozni, amelynek akkor születik a középiskolája. A kérdés többször is felmerül, de 2013-ig továbbra is a Rogers Iskola keretein belül, középiskolai telephelyként működünk.

Az engedélyhez szükséges újabb és újabb dokumentációval minden évben végigdolgozzuk a nyarat, majd szeptem-

berben elhasználjuk maradék energiáink nagy részét ugyanerre. Ezekben az években sokszor nem tudjuk megmondani egy jelentkező szülőnek, hogy mi az iskola neve: „Rogers-telephely” vagy „Tüskevár”? Ha egyik sem, akkor micsoda és mennyibe kerül? Így felvételiztetünk. Valahogy mégis el tudjuk ezt adni, talán mert hiszünk benne, és mert van elég kétségbeesett szülő, aki kivárja a válaszokat.

2005-ben Csillebércen minden új: a tanári csapat, a szervezeti felállás, többségükben a gyerekek, a tanterv (nyelvi előkészítő osztállyal indulunk), és persze maga a helyszín. Legalább a gondolat (a rogersi) és az ofők személye² a régi. A rutin segíthetne – ha azt az utat választjuk! Mert válaszüton állunk, anélkül, hogy tudnánk: a rutinunkat használva egy pillanat alatt kiemelhetnénk az osztályból azokat, akikről kiderül, hogy nehezítik a dolgunkat – ekkor valószínűleg egy nyugodt, békés, csendes sors várna ránk. Mi azonban, nagyrészt öntudatlanul, de egymással összhangban másképp döntünk: újraszüljük az iskolát.

Ugyanolyan nehéz a szülés, mint 1997-ben, az akkor még hatosztályos középiskolával volt! 17 gyerekből 5-6 a megelőző iskolai karrierje alapján deviáns (ez sok), és a többiek is egy kicsit így-úgy megtépázottak. Vágynak a nyugalomra, a tiszta kerekre. Miért nem adjuk meg nekik, ha egyszer tudjuk már (mi ketten, István és én, osztályfőnökként legalábbis), hogy hol vannak a Rogers Középiskola határai? Miért hagyjuk, hogy novemberre egyre többször kelljen kényszerűségből megállni és konfliktust kezelni? Hiszen mondja Rogers is: a bizton-

szülőkkel, diákokkal falat festünk, bútorokat cipelünk

² A Rogers Iskolában minden osztállyal két tanár dolgozik egyenrangú osztályfőnökként. Az önállósuló középiskolába átlépő gyerekek számára a sok változás közepette az ofő-páros (Csata István és jómagam) változatlanul egyfajta folytonosságot jelentett.

ság minden fejlődés alapja. A válasz rövid. Mi, ofók tudjuk, hogy a szülés a lényeg. Nem adhatjuk készen oda azt, amit nekik kell kiküzdeniük magukból. A filozófus ofó szlogenje ebben az évben: „Naponta legalább egyszer szenvedni kell”.

Ez például az év eleji táborban meg is történik. Öt nap térerő nélkül, az erdőben, folyamatos együttműködésben. Ismerkedünk egymással (és sokan a feltett kérdések kapcsán saját magukkal is), játszunk, csoportot építünk, konfliktusokat kezelünk, évet tervezünk, egyéni szerződést írunk mindenkivel, alkotunk, filozofálunk, de főként játszunk napi 10-12 órában. Mire onnan hazaérünk öt nap után – térerő nélküli nomád tábor! –, már mindent, az utána következő öt évet is kibírják! A szülői csapaton sok múlik. Érzékelhető, hogy aggódnak, a szülőknek idegenek az alternatív megoldások. No, ebben segít a rutin. El tudjuk mondani, mit csinálunk – úgy, hogy el is hiszik nekünk! Bízalomnak hívják ezt. Enélkül nem menne.

Megszenvedjük ezt az évet: sok feszültség, sok kínos pillanat, sok értetlenség, alkalmanként elrettentő

bizonytalanság. Mít kezdjük a késésekkel? Ha valaki zavarja az órát és kérésre sem hagyja abba, mi történjen?

Meddig tűrjük, és mikor kellene „odacsapni” – erőre erővel válaszolni, kiabálni, a hatalmat használni, büntetni – megvédve a többiekét? Ha valaki tartósan nem végzi a munkáját, hogyan reagálunk? Hagyjuk (az ő dolga), vagy változtassunk a kereteken? Dilemmáinkat mindig megosztjuk a gyerekekkel, bevonjuk őket a tépelődésbe. Lassan születő tudás

a jutalom: a diákok, szülők sejtik már, hova kerültek. A küzdelmek terepére. A gyerekek meg is fogalmazzák: ez nagyon nehéz. Azt viszont még nem tudják, hogy ami ilyen nehéz, azt szabadságnak hívják. Bízunk a nyárban, az ülepedésben.

2006–2010

2006 júniusára megtörténik az új alapok lefektetése, új alapítvány, új kuratórium áll fel. Az új stratégia tíz éven át meghatározza az életünket.

A stratégiaalkotásban alkalmazott *BOS* (Blue Ocean Strategy) módszere abból indul ki, hogy mindig legyünk egy lépéssel a versenytársak előtt. Elképzeljük, hogy 2025-ben milyen lesz az oktatási környezet. Azt vizionáljuk, hogy művelődési házakban lehet majd független vizsgabizottságok előtt vizsgázni a tantárgyakból. Tíz pontban meghatározzuk, hogyan kell építkeznünk: szociális kompetenciák, eszmetörténet, vezetés, tanulási környezet, digitális világ, egyéni tanulási program, időbeosztás, érté-

kelés, készségfejlesztés, feltételteremtés. A Rogers Akadémia már ezekre az alapokra épül.

2007-ben megszületik a *Pók*³ (a stratégia részeként), amely egy

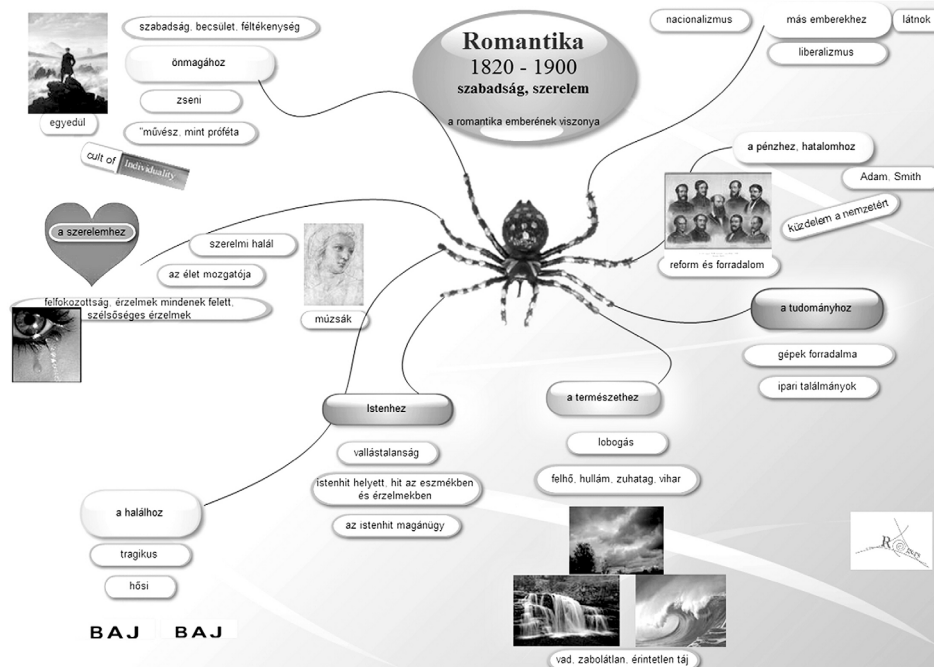
vadonatúj műveltség-történeti rendszer az érettségire való felkészülés megkönnyítésére. Tizenegy különböző elmetérképen – a kezdetektől a 19. század végéig – az adott kor emberének viszonyulásából indulunk ki, és mindig ugyanazt a nyolc szempontot vizsgáljuk. Élvezzük a létrejöttét és büszkék vagyunk rá!

nem adhatjuk készen oda azt, amit nekik kell kiküzdeniük magukból

³ A későbbiekben is Pók-ként emlegetjük ezt az infografikai megoldást. Miután a műveltségi térképünk nyolc megközelítést tartalmaz, az ábra közepén egy pókot (a későbbi évfolyamokon polipot vagy tengeri csillagot) helyeztünk el – a pók nyolc lába adta az elnevezést.

1. ÁBRA

Pók – műveltség-történelmi rendszer

FORRÁS: saját szerkesztés

2007 szeptemberében, a csillagok furcsa együttállása folytán, egyszerre állít be egy osztálynyi 11.-es diák, fogadjuk őket, sok munka, sok szervezés, de úgy tűnik, anyagilag kicsit rendbe hoz minket. Még sincs nyugalomunk – most a gyerekek esnek szét. Se a belső, se a külső szabályozás nem működik. Általában az újoncoknak a bentiek mutatnak példát és határokat. Most az újak túl sokan vannak, túlkiabálják a régebben velünk élőket. Az elfogadó környezetben sokan mindent megengednek maguknak, nem tartják meg őket a kereteink, sokszor kell büntetnünk... Egyre nagyobb a rendtelenség a fejekben, egyre több a kellemtelen konfliktus. Kevés szabályunk van, de azokat sem tartják be. A fiatalok nem partnerek a gondolkodásban, magunkra

maradunk: az erőszakmentesség nem működik. 2008-ban tehát, egy év hektikus lét után, hosszú és a diákokat is bevonó munkával megszüljük a *pontrendszer*.

Az alapot képező szabály: *Nem dohányozhatsz, és nem mehetsz a büfébe iskolaidő alatt.* Ezt a két problémát találjuk a legsúlyosabbnak. Ha megszeged a szabályt, pontot kapsz. Minden ponttal korlátozódik a szabadságod: 1. nem lehetsz látótávolságon kívül, 2. csak az ajtó előtti termésköig mehetsz ki, 3. nem hagyhatod el az épületet. A negyedik szabályszegésnél elbocsátunk.

Akkor és ott szégyelljük, hogy egy ilyen eszköz tesz rendet. Pedig nem kellene. Akkor és ott *így tudjuk csinálni.* A feladat az, hogy rendbe szedjük a bandát, és

ugyanolyan fontos, hogy ne konzerváljuk a parancsuralmi rendszer. Elemezzük, mi vezetett ide, és amint lehet, visszatérünk a barátságosabb, bevonásra alapuló működéshez. Vigyázunk, hogy az időleges kudarc ne homályosítsa el a végső célt.

Azóta is időnként meg kell állnunk. Úgy hívjuk: „a kritikus december” – függetlenül attól, hogy milyen hónapot írunk. A jelenség háttérben lényegében ugyanaz áll, mint amit a fentiekben már leírtunk: a felelős szabadság helyett eluralkodik a káosz. Általában valóban december táján fáradunk el. Ilyenkor a szétfutó akaratokot egybe kell rendezni. Felfüggesztjük a tanítást, és csak az építkezésre koncentrálnak. Filozofálunk, játszunk, csoportot építünk, bevonjuk a fiatalokat a problémákba, megoldásokat generálunk. 2008-ban még egy félévre függesztjük fel a rogerses működést ilyen módon, 2017-ben, a legutóbbi megálláskor már csak egy hét kell erre! Megtanuljuk, hogy nem kell megijednünk. Ha elromlik a légkör, lépünk. Képesek vagyunk azután visszatérni a normalitáshoz. 2008-ban még van személyi áldozata a megállásnak. Egy fiút el kell bocsátanunk. A pontrendszer az pontrendszer, következetesnek kell lennünk. Ő maga mondja: „ha nem rúgtok ki, meghaltok”. Ilyen az, amikor az „intézményi rendszer” lesz a norma – nem lehet személyre szabott a mérlegelés.

2010–2012

Az első telephelyi osztály és egy támogató szülői gárda búcsúzik 2010-ben. Gyönyörű, klasszikus keringős, báli ruhás szalagavató születik a kezük között. Csak ámulunk!

Ugyanilyen kedves a ballagás is. Igazi búcsú, haptákban az egész suli.

Szakmailag előrelépünk. A szociális alapismeretek érettségi az egész középiskolát megmozgatja. Rajtunk kívül csak egy debreceni iskola érettségiztet ebből a tárgyból. Sokszor hiába kérdezzük Illetékes Elvtársat a szabályokról, a minisztériumi felelős értetlenül néz. Nekünk kell kiásni a millió kérdésre a törvényi választ a hiányos rendeletekből.

Ezután elkezdjük felépíteni a differenciálásra szolgáló egyenes-kanyargós utat. A szlogen: „a kanyargós csak hosszabb, nem rosszabb.” Igyekszünk elfogadással közeledni a nem tanulók felé, akikből van jócskán. Ha nem tanulsz, több idő kell a felkészülésre. Hiszünk az érésben.

A tanári csapat képződését F. Várkonyi Zsuzsa egy éven keresztül segíti önkéntesen. Nagy ajándék, erősödtünk általa.⁴

Egy fiú bejelenti: maradna még az iskolában. Eddig ilyen nem volt. De megoldjuk: indítunk egy 13. évfolyamot. Ez az egyetlen év, amikor szakképzők vagyunk – egy fővel a naplóban. Háttérnek kellünk, hogy kicsit megerősödjön. Az erősödés sikerül, azóta szociális munkás lett.

Közben csökken a normatíva, és

kevesebb a gyerekekünk. Bajba kerülünk anyagiilag. Többen félállásba kényszerülnek. A távozó gyerekek után két zilált osztály jön, többnyire

a „közoktatásból menekült” kategóriába tartozó gyerekekkel – nem jó az egyensúly, lehúzzák egymást. Igyekszünk sok jót biztosítani nekik, de a vége az, hogy kevésbé tervezhető az élet, ami már a fejekben is zavart okoz. Jól fejezi ki ezt egy autista diákunk kérdése: „Mikor lesz végleges szerda?”

a felelős szabadság helyett
eluralkodik a káosz

⁴ Zsuzsa – mint a módszer jeles szakértője – tanítja nekünk a tranzakcióanalízis napi szintű használatát, elvi kérdéseket gondolatot végig velünk, esetmegbeszélést vezet – többféle módon is építi a csoportunkat egy-egy péntek délután.

Nem látjuk, pedig nekünk kellene váltani. Le kellene mondani a sok jó programról, cserébe stabilabbá tehetnénk az órarendet.

A nyugtalanság más forrásból is jön. Nincsenek tiszta törvényi keretek. A kormányzati szándék nem az alternatív világ megtartására törekszik. Eddig is folyamatosan nehezdedtek a fenntartás feltételei, de most a hírek szerint az állami normatíva is átalakul, számunkra kedvezőtlen módon. Ami a legelkeserítőbb: csökken irántunk a kereslet! Megérkezik a híre az új köznevelési törvénynek, és a mögötte lévő koncepcióval sehogy sem tudunk azonosulni. Külső és belső bajok fojtogatnak.

Mit csinálunk tehát?

Létrehozzuk történetünk második színházi előadását, és az érettségi csapat számára aján-

déjuk, az összes osztály részvételével, egy művelődési házban előadjuk az intézményünk polgárainak (szülőknek, jelen és volt diákjainknak, tanárainknak) a Nagy Romulust. A második félévben gyakorlatilag a darabbal foglalkozunk éjjel-nappal, az egész gyereksereget bevonva. A pedagógiába menekülünk. Díszletek, kosztümök, szövegmagolás – építjük a csapatot. Úgysem lenne kedvünk a NAT-hoz, se nekünk, se a fiataloknak!

„Az iskola ellehetetlenülése különösen fájdalmas abban a tekintetben, hogy az elmúlt években, az egyre nehezebb működtetési feltételek mellett is mennyi erőfeszítést tettek az innovációba, megújulásba, abba, hogy az iskola mint intézmény szinkronba kerüljön avval az óriási léptékű paradigmaváltással, ami a tudás szerkezetében, a tananyag szervezésében végbemegy” – írja Csata István Új-Zélandról. Valóban, a Pókkal és a rendszergon-

dolkodás bevezetésével elindulunk egy olyan irányba, ami lehetségesnek tekinti és kultiválja a nem lineáris ismeretbővítést és az interdiszciplináris gondolkodást. Hogy győzzük meg magunkat, hogy a befektetett energiát jó helyre tettük az elmúlt években?

A tavasz folyamán a tanári kar rendszergondolkodást tanul. Egy uniós pályázat kapcsán még két évig intenzíven foglalkozunk ezzel a témával, ami ma már teljesen beépült a rutinjaink közé. De akkor, 2012 áprilisában még megszületik a gondolat: hagyjuk abba, ennek így nincs értelme! Hacsak nem... Mi lenne, ha kilépnénk a közoktatásból, és megnéznénk,

megélünk-e a piacon.

Ismerkedünk a „Rogers Akadémia” gondolatával. Noha öntelt kifejezésnek érezzük... De Rogers

hívja így a pedagógiai kísérleteket –hát végül ennél a névnel maradunk.

2012–2013

A 2012-es évben a 11–12. évfolyamot még Iskolaként, két külön osztállyal, a 9–10. évfolyamot már Akadémiaként, egy összevont csoporttal nyitjuk meg. Rutinból készülünk az érettségire. Nagyon igyekszünk, hogy a fantáziánkat sokkal jobban megmozgató, a jövőt jelentő Akadémia ne vigye el a teljes figyelmünket. A maguk területén nagyszerű tanáraink képesek a biztonságos oktatásra és az álmodásra

egyaránt.

Újabb csoda történik: májusban látszik, hogy van elég szülő, akik csatlakoznak az Akadémia gondolatához; megszületik a egyes korosztályú tanulócsoporthoz; közelebb Rogershez!

„Mikor lesz végleges szerda?”

kilépnénk a közoktatásból, és megnéznénk, megélünk-e a piacon

Két programunk lesz; a *RESET* – az újraindító program a 7–10. osztályosoknak és a *Siker program* a nagyobbaknak. Új formákkal kísérletezünk, tervezünk, kipróbálunk, alkotunk. Bevonjuk a fiatalokat is, van egy újrakezdés-érzetünk. Egy biztos: motivációs problémáink nincsenek!

2013–2015

Mivel már nem szükséges, hogy hivatalos iskolaépületben legyünk, *elköltözünk* a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat alagorárába; a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület befogad minket. Ők is a csőd szélén állnak. Összefogással könnyebb.

Elindulunk, de fel is éljük a kis tartalékunkat. A mai napig is csak a fizetésünk a változtatható kiadás; ha vannak családok, van fizetésünk, ha nincsenek, akkor nincs. Van ebben valami egészséges is, a kereslet dönti el, hogy szükség van-e ránk.

Uniósi pályázatok nélkül azonban nem tudnánk létezni sem – de ez nagyon nehéz út: a kimeneti indikátoroknak meg kell felelnünk, azaz rá kell nyomnunk a pályázatok témáját a gyerekekre. Igyekszünk valahogy rávenni őket az együttműködésre. Kevés sikerrel. Pedig hihetetlen izgalmas az ELENA projekt: a lényege az élő állatokkal való foglalkozás a tanórán. Az ACT YOUR JOB igazi pályaaorientációs projekt, nekünk való. De mit tegyünk, ha a fiatalokat nem érdeklik sem a hangyák, sem a pályaaorientáció?

A projektekben a leadható minimum születik meg, nagy kínlódás árán. Az elmentmondásos helyzet felőrli az alapítványunk két fele (az Akadémia és az uniós pályázatokkal foglalkozó projektcsapat) egységét és együttműködését.

Mivel nem minden család fizeti ki a szerződés szerinti alapítványi támogatást, az első félév végére anyagilag nagy bajba kerülünk: januártól *nincs pénzünk fizetésre*. Még szeptemberben kérvényeztük az oktatási miniszter támogatását, kaptunk is ígéretet, de pénz nem jön. Úgy döntünk, nem hagyhatjuk abba, mind a hatan (sic!) elfogadjuk, hogy erre a félévre 30.000 Ft a havi fizetésünk. Májusban megjön a minisztériumi pénz. Addigra azonban szétesünk. A szövet szakadozik. Az emberi szálak nem tartanak meg minket. Az egyik alapemberünk máshol is kénytelen dolgozni, mert nincs elég pénzünk megfizetni, egy másik a kiégéssel küzd.

Megint felmerül, hogy hagyjuk abba! Hosszú, küzdelmes hónapok után a válás mellett döntünk: az eddigi pályázatíróink megpróbálják felépíteni az uniós pályázatokból a saját egzisztenciájukat. Csapat szinten szétesünk. Bizonytalan a fizetésünk. A közoktatás teljes erővel az ellenkező irányba megy. Lerongyolódunk anyagilag, emberileg egyaránt. Van ennek jövője?

Aztán mégis folytatjuk – egymásra támaszkodunk, mert nagyon akarjuk. Jó ez a gondolat! Szabadok vagyunk, látjuk a lehetőséget! A diákmondások életet, lendületet, elszármást adnak nekünk.

kérvényeztük az oktatási miniszter támogatását, kaptunk is ígéretet, de pénz nem jön

*A töriből elég a kettes, de a bioszból ciki a négyes [orvos szülők gyermeke].
Figyelj, én is utáltam a törít, de ez a Sulla nem semmi figura volt.
Annyit beszéltél a csillagászatról, hogy engem is érdekelni kezdett.
Még csak szerda van? Annyi minden történt ezen a héten.
Nem tudom, miért, de tanulok otthon.
A fenébe, nem tudok hatványozni.
Nem tudom, mi ez, úghogy menjünk, nézzük meg!
Lehet, hogy mégis neki tudok állni [a matek példának]?
Döbbenet. A kérdésre, hogy ki akar vizsgázni, emelkednek a karok [próbaidős].*

2015–2018: Konzolidálódás

Lecsupaszítjuk a kiadásainkat, és a valaha volt legkisebb létszámmal kezdünk: 11 diákunk van. Többnyire óraadókkal dolgozunk, hárman vagyunk alapcsapatként. Nem közoktatási intézményként saját HR-logika szerint szerveződhetünk. Ez segít.

Be kell ruháznunk. Tanárstátuszt teremtünk, és sokkal magasabb bérleti díjért *elköltözünk* a közelben egy nagyon színvonalas lakásba, hátha ez a váltás majd hoz gyereket. Nagy szerencsénk van. A főbérő nagyon korrekt, értékeket támogató megoldásaként kapjuk meg elérhető áron a lakást. Kicsit kényszerű is a váltás, mert az MKNE is menni kényszerül egy kisebb irodába – a civil szféra élet-halál harca zajlik...

Újabb előremenekülő beruházás: számunkra nagy pénzért honlapot csináltatunk: www.rogersakademia.hu. Muszáj, hiszen elváltunk a projektszapatától, külön egzisztenciát kell építenünk. Jól sikerül, lassan elkezdene jönni a gyerekek.

Épp ideje, mert közben a szakmába rengeteget teszünk.

A testület szakmai egysége kezd helyreállni, megnyugszunk, bízunk egymásban és az új családokban is. A gyerekek még egy ideig nagyon különbözők, nehezen passzolnak az Akadémia világába,

problémáikat és szemléletüket tekintve is nagyon vegyes a kép. Sokan is jönnek, nincs is még ereje a kereteknek, sokat kínlódunk, de ez már megint a szakmai, pedagógiai munka. Ehhez értünk! A fiatalokkal együtt építjük fel a színvonalat, amit egy nagy plakát hirdet a bejárati ajtónál, Esterházy Pétertől kölcsönzött szavakkal: „Bizonyos szint fölött nem megyünk bizonyos szint alá”. A tizenegynéhány kamasz számára is jelentéssel bír ez a mondat. Igen, ezt akarjuk, közösen, ők és mi!

Az akkor szerzett szakmai stabilitásunk azóta is megvan. Akárcsak mostanság, minden évben van innovatív kísérletünk, ami vagy beválik, vagy nem, de mindezt már nyugodtan, észszerűen, arányosan tesszük, amennyit elbírnak, amennyi jólesik...

A szülők támogatóak, a gyerekek jól érzik magukat és teljesítenek. Néha még meg kell állnunk rendet rakni magunk körül, néha még védangyalt kell egy-egy gyerekünk mellé kirendelni... De a legfontosabb, a légkör rendben van. És azzal jön a teljesítmény is: diákjaink

pályázatokon indulnak és érnek el helyezéseket. Finnországba megyünk csapatként a Demokratikus Iskolák Konferenciájára, és láss

csodát: a gyerekeink szakkört tartanak a Rogers Általános Iskolában! Életünkben

az akkor szerzett szakmai stabilitásunk azóta is megvan

először anyagi szponzorációt is kapunk: az írásom elején említett kis négyéves 30 évvel később négy éven át szponzorál egy Rogers-diákat.

Idáig tart a történeti szál. Nézzük most a Rogers Akadémia jelenlegi felépítését és működését. Vegyünk ehhez sorvezetőként két szöveget! Rogers *Ilyen vagyok*⁵ című írása a tanári attitűd formálásában segít, *A tanulás 10 alapelve*⁶ pedig a pedagógiai formálódás alapja. Magas érzelmi intelligenciával rendelkező tanárok, az általuk biztosított biztonságos légkör és a diákok egyéni tanulási stílusának megfelelő források – ez a Rogers elképzelte iskola. Előrebocsátandó: úton vagyunk.

A ROGERS AKADÉMIA JELENLEGI FELÉPÍTÉSE ÉS MŰKÖDÉSE

Tanárok

„A személyközpontú megközelítés jelenlegi nevelési kultúránkban csak akkor létezhet, ha megvan egy bizonyos előfeltétel: egy vezető vagy olyan személy, akit tekintélynek fogadnak el az adott helyzetben, aki elég biztos magában és a többiekkel való kapcsolatában, megvan benne az alapvető bizalom, hogy a többiek képesek a saját fejükkel gondolkodni, maguktól tanulni.”⁷

Rogers szerint tehát az egész pedagógiai gyakorlat kulcsa a jó vezető. Nem a környezet, nem a tananyag, nem a módszer. Ne-

künk pedig fantasztikus tanáraink vannak. Íme, a csapat 2020-ban:

Kostyál Kata: eredetileg tanító, az első induló Rogers osztály egyik osztályfőnöke. 24 éve vesz részt a középiskola formálásban, miután a Rogers elemi egyik meghatározó megalkotója volt. Most tanulásszervezőként és mentorként követi a diákok tanulását.

Nem kevésbé fontos az az összefűző munkája, ami a tanárokat egységbe kovácsolja és segíti a személyközpontúság adaptálásában.

Dibó Ágnes: történelem-francia szakos tanár, 2004 óta van velünk, 2x3 év GYES kivételével, életének első és eddig egyetlen munkahelyén. Megbízhatósága, kreativitása és figyelme nemcsak a diákokkal való munkában, de a működés unalmasabb területein (adminisztráció, folyamatkövetés) is életmentő. Bizalma sokakat átszegtett már a kamaszévek iskolai elakadásain.

Markovics Éva: 2012 óta tagja a tanári csapatnak. Matematika és magyar szakos. Pedagógiai újításaink nagy része vagy tőle indul, vagy erősen formálódik a kezei között. Mindenkinél jobban képes elfogadni a diákok gondolat- és érzésvilágát. Bárkinek hitet tud adni, és kreativitásával sokakat segít a külső és belső akadályok legyőzésében. Nélküle füllábúak lennénk.

Öry Bálint: ez lesz a harmadik tanév, hogy a biológiával és a leendő nemzetközi programunkkal dolgozik. Jövőre kezdi az ELTE doktori iskoláját testtudatosság témában. Érzékeny férfimintát mutat a fiataloknak, akik neki köszönhetik az ökológiához és mozgáshoz kapcsolódó programok nagy részét is. Kognitív tudományt

⁵ Forrás: <http://bocs.hu/3part/rogers-01-02.htm>

⁶ Forrás: <http://szocialis-gondozo.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=657113>

⁷ Nem minden Rogerstől származó gondolatnak tudjuk a pontos forrását. Anno, a hőskorban, 1989-90 táján ízekre szedtük az akkor csak „saláta” (kézről-kézre járó privát fordítás) formában létező *A tanulás szabadságát*. Akkor nem gondoltuk, hogy fontos lesz majd egyszer, 30 év múlva, a forrást pontosan megadni. Így aztán egy-egy gondolatot tömörítve szállóige formájában maradt fenn sok olyan mondat, amelyekre ma is támaszkodunk, és amelyeket Rogersnek tulajdonítunk.

tanult Bécsben, ezt használva gondolkodni tanítja diákjainkat.

Szűcs Orsolya: több éve dolgozik velünk, eleinte önkéntesen tette, két éve pedig óraadó a szociális alapismeretek tanáráként. Eredetileg holland szakos tanár. Az évek folyamán számos másoddiplomás képzést végzett különböző mentálhigiénés témákban. Érzékenysége és jókedve meghatározó szerepet játszik a bizalom és elfogadó légkör megteremtésében. Kommunikációra bírja a kamaszokat, falakat dönt le, és megmozgatja a belső erőt a fiatalokban.

Cselényi Péter: fizika, biológia, matematika szakos óraadó tanárunk. 25 éve van velünk. Számos diák neki köszönheti az ötödik érettségi tárgyát. Mindig képes és hajlandó új utat ajánlani egy-egy „speciális” diáknak, így kreatívan kombinálja a NAT-kívánalmakat és a fiatalok igényeit.

Csizmazia Katalin: ezen írás szerzője, angol-spanyol szakos tanár, a Rogers Iskola középiskolai tagozatának, a Rogers Akadémiának a megalkotója. 1990 óta tagja a Rogers pedagógusközösségének, egyben az Akadémia vezetője.

Suhajda Virág: alapítványunk vezetője. Most nem tartozik az akadémiai tanári gárdához, bár szülőként érintett. Mindazonáltal csapatunknak 2005 óta tagja, és nagy része van abban, hogy felépült az intézmény. Gazdasági vezetőként és pályázati íróként sokszor az ő munkája mentett át minket anyagilag egyik évből a másikba, miközben szemléletformáló nemzetközi projektekbe kapcsolta be az intézményt.

Az uniós pályázatokkal dolgozó projektcsapattal dráma – ökológia – szabadjáték témájú projektekkel, valamint a tanárok képzésében és a személyközpontúság egyéb területein teremt értékeket.

A tanári tanulás

A történetünkben is tükröződik: mindenél fontosabbnak tartjuk, hogy a tanárok összetartása stabil és értékszerű legyen. Rengeteg energiát fordítunk magunkra, és teszünk az együttműködésünkbe is. Cserébe bizalmat, elfogadást, empátiát kapunk egymástól. Megtapasztaltuk, hogy az emberi szövetet állandóan ápolni kell. Nem sajnáljuk tehát az időt egymástól.

Minden héten 2-3 órát töltünk a stábon⁸ a napi dolgok egyeztetésével, a hosszabb időt igénylő témákat pedig a ciklusonként⁹ két napot érintő tanterületekre időzítjük. Az egymás közti konfliktusainkat a „gyulázásra” visszük. Goda Gyula 2005 óta minden évben 5 napot áldoz önkéntesen nekünk.¹⁰ Neki is köszönhetjük, hogy karban tudjuk tartani magunkat és a szervezetünket egyaránt. Vele születnek a stratégiák, az *emberápolási* terveink,¹¹ ezen alkalmakon fonjuk újra a napi életben szétzilálódott szövetet. A Rogers tréning¹² is összetart minket. Ezek tehát a közös „soft” rendszereink, de sokat és sokféleképpen tanulunk „hard” tartalmakat is. Tanulási zavarok, kaszkádózis, szervezetfejlesztés, pszichodráma, doktori iskola – megannyi különböző megközelíté-

⁸ A pedagógus csapat rendszeres konzultációjának belső elnevezése

⁹ Az évet hat ciklusra osztjuk, amelyeket egy-egy hét szünet választ el egymástól.

¹⁰ Goda Gyula for-profit szervezetfejlesztő, pszichológus, a Pronon Alapítvány alapítója. Önkéntes munkában vállalta a Rogers Középiskola és Akadémia szervezetének fejlesztését.

¹¹ Az *emberápolás* szó a magunkkal, embereinkkel való törődésről szól. Ápolni kell a saját lelkünket és egymásét is, a kapcsolatunkat egymással és mindent, ami a kiegészítés, elfáradás vagy a kapcsolatok elkopásának elkerülését szolgálhatja.

¹² A Rogers tréning olyan együttműködési forma, amelyben előre meghatározott programpontok helyett a spontán együttlétre, az itt-és-mostra tesszük a hangsúlyt.

sű képzés, egyéni érdeklődés szerint. Úgy tűnik: szeretünk tanulni!

Értékeink

Mindehhez útmutatóul elsősorban **öt értéket** kapunk Rogerstől. Hogy is állunk ezekkel?

Bizalom¹³

A fiatalok egy része úgy érkezik hozzánk, hogy ő maga bizalmatlan. Megtanulta, hogy jobb nem bízni. Védekezik. Azt kínáljuk: „Bízz bennünk, és nem bánod meg, finom, meleg érzést kínálunk cserébe – bizalmat, biztonságot, szeretve levést.”

Van, akinek ennyi elég. Megtapasztalja nap mint nap, nem egy embertől. Ráismer. És lassan – mindig lassan – elengedi a védekezést. Ha ebben a törékeny szakaszban csalódás éri, az nagy fájdalom. Erre nagyon-nagyon vigyáznunk kell, mert lehet, hogy többé nem próbálkozik.

Van, akinek nagyon nehéz váltani, mert valami újat kell megtanulnia. Talán egész életében még soha nem tapasztalta meg a családi környezetén kívül az elfogadást. Idő, idő, idő... És közben ki kell tartanunk. Akkor is, ha ő még mindig a bujkálást, lódtítást, hazudozást választja, újra meg újra. Csak ezt ússzam meg, ezt a mai napot... .

Hagyjuk, hogy megússza. Mérlegelünk. Elképzeljük az ő világát, azt, ahol nem lehet saját maga, ahol mást kell mutatnia. Meg kell tapasztalnia a bizalmat, újra meg újra, ki tudja hányszor, végtelenszer...

Nekünk pedig ki kell tartanunk, ki tudja hányszor, végtelenszer...

Közben megy az élet, dolgozatokat ír, beadandókat küld. Ha nem tudom, hogy nem mond igazat, miért ne higgyek neki? Ha bízhatunk is és nem is, miért ne bízunk? Ettől még megoszthatom vele, ha kétségeim vannak... Csak figyelemmel, felé irányuló bizalommal.

És mi van, ha tévedek? Vigyorogva távozik és begyűjt egy meg nem érdemelt hármast (négyest, ötöst). Erről fog dicsekedni a barátainak, és hülye, átverhető balek leszek a számára. Ma. Holnapután majd zavarban

útmutatóul öt értéket kapunk
Rogerstől

lesz, aztán a következő alkalommal már nem mondja el a barátoknak, mert kicsit szégyelli, aztán, ha még mindig kirtartunk a kollégákkal, akkor talán... Hát nem éri meg?

Egy 9.-es lány megkeres és elmondja: drogproblémák miatt akar iskolát váltani. Nálunk nagyon ritkán van jelen a drog, egy-egy esetben, akkor is rövid ideig. Nem értünk ehhez a témához. Megjeddünk, töprengünk, végül nem vesszük fel. Visszajön. „Az volt a probléma, hogy elmondtam, mi van?” Meggyőz minket, befogadjuk. Négy év után nálunk érettségizik minden probléma nélkül.¹⁴

„Érkezett egy lány. Voltak a stábben elutasító és bizonytalan hangok, hogy hozzánk való-e, hogy mi kellünk-e neki. Mellé álltam, mert általában megengedjük magunknak, hogy akár homá-

¹³ *Rogers füzetek* címen gyűjtöttük össze reflexióinkat és példáinkat a Rogers-értékekre. Időnként egy-egy részletet megjelenítettünk a Facebookon, de publikálásra még nem került a Füzet. Folyamatosan bővítjük a rövid írásokat, keressük hozzá a példákat, történeteket.

¹⁴ A példaként szereplő esetekről szóló szövegek nagy részét én írtam, az idézőjelben lévő szövegek a kollégáim tollából születtek.

lyos érzéseinkre is hallgassunk. Éreztem benne valamit, ami nehezen megfogalmazható. És aztán ő volt az, aki nem hitte el, hogy hiszünk benne, hogy esélyt adunk neki.”

Amikor a stábbal leültünk megbeszélni, hogy felvesszük, mert hiszünk benne, óriási beszélgetés lett a dologból. Minden tanár megfogalmazta az érzéseit, gondolatait. Sok bizonytalanság, kétség, félelem hangzott el. Láttuk, lesz itt dolgunk bőven. Egyszerűbb lenne nemet mondani, a végén mégis bizalmat szavaztunk, bízva a tudásunkban. Mert teljesen egyértelmű volt, hogy segítségre van szükség.

Aztán elindult a közös élet, viharosan, szépségesen, melósan, és amikor jött a búcsú, az érettségi, ő megköszönte, hogy beleláltuk, amit más talán nem, megköszönte, hogy hittünk benne akkor, amikor talán még ő sem hitt önmagában.”

Elfogadás

Diákként és tanárként egyaránt küzdünk egy-egy helyzet megítélésével. Nemigen tudunk elviekben megfogalmazni paneleket a reakcióinkra. Minden eset külön-külön helyzet- és személyfüggő.

Egy olyan intézményben, ahol törekszünk minimálisan használni az intézményi eszközöket, és megoldásaink nagy része adott személyekhez

kötődik, a *Rogers*

Regula az egyértelmű helyzeteket szabályozza, „személyekhez nem kötődő” módon. Ilyen

pl. a drog, fegyver,

alkohol, illetve a testi-lelki bántás tiltása, az alkotások védelme stb., véges a lista.

Ez a három oldalas dokumentum a kerete az együttélésünknek.

tudjuk a különbséget, hogy a viselkedést vagy magát a személyt utasítjuk-e el

Minden más esetben személyként fordulunk a személy felé. Tudjuk, hogy a fiatalok provokálnak, fessegetik a határokat. Még mindig bírod, mellettem vagy? Akkor is, ha...? Rendszeresen, napi szinten kell bizonyítanunk: tudjuk a különbséget, hogy a viselkedést vagy magát a személyt utasítjuk-e el.

Diákjaink folyamatosan változnak. Rendszeres, visszatérő élményünk, hogy egy héttel a belépés után egy szülő jelzi, nagy változások történnek a gyermekében. Újra lehet beszélgetni vele, nemcsak egy nyugős lepatintó mondatot kap az érdeklődő kérdésekre. Úgy tűnik, hogy az elfogadó környezet gyorsan hat. Folyamatosan tréningezzük magunkat, munkát teszünk abba, hogy átalakítsuk magunkban a megítélést, mert hiszünk benne, hogy ezzel sokat adhatunk a diákjainknak.

Az Akadémia tisztaságát és a parkettáját egyaránt védi a rendszer: váltócipőt alkalmazunk. Véletlenül(?) aznap két váltócipős eset is volt. „Gyere, kérek, beszéljünk a váltócipődről. Huszadszor is.” Reakciók:

Diák 1 (11.-es): 1 percig tartott. „Igen, már váltom is, bocsánat, elfelejtettem.” Megy, váltja.

Diák 2. (8.-os): 14 percig tartott. „Jaj, már megint? Tök fölösleges, nincs is sár kint...”

Huh, most kell végigjárni 20-szor is az érveit, figyelemmel hallgatni, hiszen mindketten tudjuk: szavak nélkül akar mondani valamit, va-

lami megfogalmazhatatlant vagy ki-mondhatatlant, valami egészen másról, mint a váltócipő használatának fölöslegességéről. Szüksége van erre.

Hitelesség

Egy olyan közegben, ahol a hitelesség norma, egy fiatalnak esélye van megtanulni, hogy ki ő. Ráérezhet, hogy ő különleges, ahogy a többiek is; egyedi, nem sablon. Talán összeszedi a bátorságát, hogy saját magában mélyebbre nézzen, és megtapasztalhatja a benne rejlő értékeket.

Amikor egy kapcsolatban önmaga tud lenni, az nagyon felszabadító létállapot. Kell hozzá önbizalom, hiszen megmutatja magát. És azért is, mert a többiek visszaélhetnek az őszinteséggel. Ebben a nyitott állapotban egy sértés, gúny, bántás jobban fáj, mert őt magát éri, és nem egy szerepet.

Egy kamasztól nem várhatjuk, hogy ne használja ki a pillanatot, amikor egy tanárral szemben fölénybe kerülhet. Sokaknak lételeme ezt a helyzetet keresni, amire a tanárok védekezésül legtöbbször egy személytelen, tanári maszk viselésével válaszolnak. Amikor tehát kamaszok között éljük meg tanárként nyíltan az érzéseinket, nagy kockázatot vállalunk. De mekkora hozadéka van!

Egyrészt ez egy tiszta világ. A Rogers Akadémián mi, felnőttek a hitelességet nem mint rogerses sajátosságot találjuk fontosnak.

Egyszerűen ebben érezzük jól magunkat. Másrészt mekkora minta ez a fiataloknak!

Amikor akarattal vagy akaratlanul megbánt egy fiatal, mindig eszembe jut, és ki is mondom: „Most egy ajándékot kapsz tőlem. Úgy szoktunk lenni a világban, hogy nem adjuk ki a megbántottságunkat. Én most elmondom neked, hogy a szavaid mit váltanak ki bennem. Azért, hogy tudd. Nem vagyok különleges, másra is hasonlóképpen fog hatni egy ilyen mondat. Tudjál róla. Ezt akarod?”

A kellemetlenség, amit akkor élek át, amikor kritikát mondok, szintén egy aján-

dék a részemről – feltéve, ha az ő érdekében, gondos mérlegelés után, körültekintő szavakat használok. Esélye lesz így, hogy mérlegelje, változtatni akar-e. Ha pontos vagyok, soha nem leszek sablonszerű, és mindig értékes információforrás leszek a diák számára. Ha ezt megtanítjuk – és azt hiszem, ezt csak minták segítségével lehet megtanulni –, akkor fontos útravalót kap tőlünk a világ kezeléséhez.

Tanulásunk folyamán sokszor térünk önkéntelenül vissza a megszokott személytelen viselkedéshez. Ezen hibák elismerések egyenrangúságot teremtenek: megszűnik a tanár – diák, felnőtt – fiatal hierarchia, küszködő emberi lények leszünk, akárhány évesek is vagyunk.

„Egyszerre vártunk babát egy kolléganőmmel, és épp témanapot szerveztünk. Várandósság-szülés témában ajánlottunk fel egy foglalkozást. Mi nyilván nagyon benne voltunk a témában.

A vártnál sokkal többen jelentkeztek, ráadásul fiúk is. Nagyon jól beszélgettünk velük, annyi kérdésük volt, hogy megkértek minket, hogy máskor is legyen ilyen alkalom.

Ha jól belegondolok, vicces, hogy történelemtanárként ez volt az egyik legemlékezetesebb foglalkozásom. Semmi más nem kellett hozzá, csak az, hogy önmagam adjam.” (Az idézet a történelemtanárunktól származik.)

gondos mérlegelés után,
körültekintő szavakat
használok

Empátia

Legyek jelen, éljem át a pillanatot itt és most, ha egy diákomnak van rám szüksége, éljem át azt, amit ő, lássak a szemével, halljak a fülével, érzem, amit ő. A mély, teljes megértés, de akár a részleges is, gyógyít. Akkor tud majd kilépni az elakadásából, ha

megéli a megértést. Ha elfogadhatóvá válik egy másik személy számára, lelazul, és újra rá tud nézni a helyzetére. Ebből az élményből kapja az energiát. Tanárok vagyunk, nem terapeuták, de az Akadémián arra vállalkoztunk, hogy a diákjaink belső erejének mozgósítását segítjük. Ha kéri, tudnom kell az angol igeidőrendszert vagy a matektanárnak a kör kerületét, de odáig is el kell jutni.

Két dologra trenírozzuk magunkat évtizedeken át: a határtartásra és a saját megoldásaink visszatartására. Mert mindig tódulnak a megoldások, tisztán és világosan látni véljük, hol a kiút a gödörből. Ahelyett, hogy az okosságainkat ráöntենék, hátralepünk kettőt, várunk és jelen vagyunk. Drukkolunk neki, ha elakad, biztosítjuk a jelenlétünkéről, ott sétálunk mellette, együtt vele, az ő világában...

Tesszük ezt pedig egész együttlétünk alatt. A mikro mellett az ebédet melegítve, mert

éppen akkor buggyan ki belőle egy kérdés, a matekórán, mert akkor szembesül saját képességeivel, vagy pingpongozás közben egy adódó konfliktus apropóján... Bár-mikor eljöhet a pillanat, hogy váltani kell, a magyarázó tanárból vagy éppen a laza együttlétből egy perc alatt figyelő módba kell átmenni. Látszik, jól kell tartanunk magunkat, hogy a lehető legtöbbször tudjunk rendelkezésre állni az igeidők mellett ebben a munkában is. Ezzel pedig egy értéket mutatunk, tanítunk a gyakorlatban. Azt tanítjuk: fejtsd meg, mi van benned, fejtsd meg magad.

„Első napomat töltöttem az Akadémián. Első nap, első óra. Nem ismertem senkit és semmit. Fogalmam sem volt arról, hogy hogyan működik ez az egész.

Rengeteget készültem a bemutatkozó órámra, ideges voltam. Odabattyogtam a tanári asztalhoz, a táblához, ahol hatalmas élet volt még az előző óra eredményeként. Mondja egy srác, aki épp ott állt, hogy szeretné ő tartani az órát. Már-mint az én matekórát... Hát legyen. Mondtam neki, hogy részemről rendben, és leültem az ő helyére. De fogalmam sem volt arról, hogy ebből mi lesz.

Boldogan kezdett készülni, táblát törölt, rendezgette az asztalt, majd egyre nagyobb zavarban, egyre többször pislogott rám. Figyelj – súgtam neki – mi lenne, ha ezt a maít még én tartanám, aztán beszélünk?! Megkönnyebbülten cserélt helyet velem.”

Nyílt kommunikáció

Rogers két epizódot említ a nem hiteles viselkedés kapcsán. Az első esetben nem tudom, hogy éppen nem esik egybe az, amit mondok, azzal, ami bennem van: elvörösödött fejjel üvöltöm, hogy nem vagyok dühös. A másik, amikor egy bulin unatkozom, de nem akarom megbántani a házigazdát, ezért tudatosan nem vagyok őszinte és inkább azzal indoklom a távozást, hogy fáj a fejem. Mindkettő számtalanszor előfordul az életünkben.

Amikor egy diák megérkezik hozzánk, már a belépés pillanatában látja, hogy nem szokványos iskolába érkezett. Városi lakás, vegyes korcsoportú diáksereg, babzsákok és nagy labdák székek gyanánt, körbeülés, kölcsönös tegeződés, megannyi új élmény a megszokott iskolapadok helyett. De, ami igazán üt, az a kommunikáció minősége. Mivel a diákjaink felelősséget kapnak a jelentkezők felvételijében, igazi érdeklődés van bennük a jövevény iránt. Ez egy olyan helyzet, amiben valódi kommunikáció

zajlik. Ha nem veszünk fel valakit, nagyon vékonyan fogalmazunk meg kritikát. Emelt fővel távozhat, mert legtöbbször van olyan indokunk, ami az ő érdekeiről szól.

Magunk között kötelez minket a nyílt kommunikáció. A fiatalok megélik a saját bőrükön a másokra is figyelő kommunikációt, látják a hatását, megerősítést nyer, mikor eltalálják a jó kifejezőmódot, próbálkozhatnak – csak azért, mert figyelünk erre a szempontra.

Érzelmileg telített helyzetben előtörnek a régebbi rutinok. Amit hozunk, az éveken át épült, minták révén, mélyen, sablonokkal. A nyílt kommunikáció intímabb teszi és elmélyíti a kapcsolatokat, ami egy kamasz számára nem könnyen megy, hiszen az „elrejtőzés” korosztályi jellemző. Nem is várjuk tehát a gyors változást. Tudjuk, hogy évekre telhet, amíg megtapasztalja valaki, hogy a nyílt kommunikációval tisztább világot teremthet magának.

„Egyszer nagyon kiborultam rájuk. (Na jó, nem egyszer, de most egy ilyen történet jutott eszembe.)

Napokig rágódtam azon, hogy mit csináljak. Aztán magunkra zártam az ajtót, és elmondtam, hogy nem tudok órát tartani, mert nem érzem jól magam velük. És hogy így nem tudok dolgozni. Rakjunk ebben rendet.

Elmondtam, hogy mi történt, és oda tettem nekik a kérdést, hogy hogyan tovább.

Néma csendben, teljes figyelemmel hallgattak meg. Nem volt mellébeszélés, nem volt harag, nem volt másra mutogatás. Őszinte és mély gondolatok jöttek, hogy ki miben hibázott, és hogy hogyan tudnánk helyreállítani a bizalmunkat egymás felé.”

Végül nézzünk egy olyan példát, ahol mind az öt érték egyszerre figyelhető meg.

Legtöbbször ilyen komplex helyzetekkel találkozunk.

Nézd, amit most mondani fogok, nem tudom bizonyítani. Minden kérdésemre válaszoltál, mégis... Valamiért nem hiszem el, amit mondasz. Azt gondolom, ez nem a te munkád volt. De nem tudom bizonyítani, nem is fogom tudni. Mit gondolsz, miért alakult ki ez az érzés bennem? – Vonogatja a vállát. Csend (elégg hosszú). – Valahogy nem stimmel nekem az, amit látok rajtad, azzal, amit hallok tőled. Miért lehet ez? Úgy sajnálom. Félek, ha nincs igazam, nagyon bántó lehet, de valamiért mégis...”

Megint csend. „Ok, a netről töltöttem le a megoldást – mondja. – Nem is tudom, miért mondom el...”

Én tudom. Ismerem és szeretem. És ő ezt tudja. És leginkább, mert a mi világunk egy tiszta világ.

Gyakorlatunk

Most pedig lássuk a gyakorlatot, tételesen Rogers *A tanulás 10 alapelve* c. írására támaszkodva!

1. Minden emberrel vele születik a képesség arra, hogy tanuljon.

A hozzánk érkező diákok többnyire megtipportak. Mert részképesség-zavarokkal élnek, lassabbak vagy gyorsabbak, mint a (nem létező) átlag diák, mert több szeretetet kaptak a megszokottnál a családjukban vagy épp kevesebbet, vagy csak érzékenyebben reagálnak... Mindegy is, miért, valamiért az iskola üteméhez eddig nem tudtak igazodni. Legtöbbször ez a baj. Unatkozik vagy lemarad, aztán elveszíti a fonalat, aztán már nincs is kedve megkezesni, lassan lemond saját magáról, és eléri, hogy a tanárok is lemondjanak róla, megre-

ked, rosszul érzi magát, színleli egy ideig, hogy nincs semmi baj, aztán jönnek a magatartásproblémák, valahogy el kell terelni a figyelmet arról, hogy ő hülye – ami ekkorra már meggyőződésé érik benne.

Amikor hozzánk átjön, sokszor elég, ha békén hagyjuk.

A 9.-be érkező fiúnak háromféle rész-képesség-zavara és két gyógypedagógus szülője van. Szerethető, szelíd, jóindulatú. Két évig szó szerint semmit nem csinál, sok jóindulat kell a kettesekhez. Aggódunk, de se mi, se a szülők nem piszkáljuk. Hagyjuk lihegni. Aztán 10. végére előáll egy tervvel. Elmegy, mert szakmát akar tanulni. Ezt adtuk neki. A nyugalmat.

Az is számít, ha nem teszünk elé akadályokat, csak figyelünk.

Már a felvételi játékon kiderül, hogy okos. Írása olvashatatlan, beszéde nehezen érthető, „hadar” mindkettőben. Különbén nincs vele baj, nem zavar senkit, dolgozik. Két év után a vizuális tanárunk felfedezi, hogy zseniális firkákat gyárt. Kicsit megkapargatja a dolgot: és egy csoda derül ki. Kidolgozott, kész építészeti tervek kerülnek elő otthonról, újragondolt épületek, zseniális díszítőelemek skiccei. Végül kapcsolatok révén bejuttatjuk a Kossuth-díjas Rajk László építészeti stúdiójába.

Azt tapasztaljuk, hogy nálunk szépen lassan magukhoz térnek, elengedik a fájdalmat, elakadást, és elkezdnek építkezni, hinni magukban. És amikor ez megtörténik, előássák magukban az érdeklődést, kíváncsiságot, és onnantól igen, tanulni kezdenek. Nem feltétlenül az iskolai tantárgyakat, de valamit. Mi-

lyen rendszerekkel is ágyazunk meg ennek a folyamatnak?

Az első és legfontosabb, hogy nem sűrgessük. Ha nem tanul, nem tudjuk megvédeni a bukástól, de mi nem presszionáljuk, elfogadjuk a saját ütemét. Viszont amikor elindul, több évet is elvégezhet egy év alatt. Erre a közoktatás is lehetőséget ad. Nem véletlen, hogy 25 főben maximáltuk gondolatban az Akadémia létszámát. Egy hagyományos iskola nem tudja kezelni a 10.-est, aki töriből még 9.-es és egy osztályba jár azzal, aki matekból már 11.-es. Nálunk ez lehetséges. Ehhez az évente kötött Egyéni Tanulási Szerződés adja meg a keretet. A szerződést a diákkal kötjük, (már az előkészület is a tanulás része), hiszen a felelősségvállalás itt kezdődik. A szülők jóváhagyási joggal bírnak. Az első pont: „Célok” azonban a diák és a szülő alkuja, mi nem szólunk bele. A diáknak itt válik világossá, hogy hárman vagyunk a páston, a szülőnek jogai vannak, az ő pénze teremti meg a lehetőséget az együttműködésre. Soha nem fogjuk kijátszani.

A srác asztalos szeretne lenni, az apa Oxfordba szánja a fiát. Nem tudunk szerződést kötni, mert nem világos a cél. Kérjük, egyezzenek ki. Nem megy. Mediálunk. Kiegyeznek az érettségiben. Indulhatnak.

A szerződés – amit különben Rogers is javasol – tartalmazza a tanulás és jelenlét kereteit. A céloknál a teljes emberre, nemcsak a közoktatási tartalmakra figyelünk. Nem mindegy, hogy az adott évben jogsit is akar szerezni, vagy a bűvárúszás-vizsgára készülés a legfontosabb a számára. A szerződés követése az egyéni út alakulását mutatja, ebből adódóan a differenciálás eszközévé is lesz. Mindig vissza tudunk utalni: „Szeptemberben így képzelted. Miért is változtattál?”

2. Értelmes tanulás csak úgy lehetséges, ha a megtanulandó anyagot a maga szintjén fontosnak tartja az, aki tanulja.

A családok, és így a diákok döntő többsége nem mer eltérni az adott osztályfokozattól. Érettségizni akar, ehhez el kell végeznie a középiskolát, és így az adott évfolyamot is. Bár ritkán, de találkozunk azzal is, hogy a család elfogadja a teljesen egyéni utat.

A 9.-es kislány szülei tolerálják, hogy a lányka csak a biológia iránt érdeklődik. Arra szerződnek, hogy ennek a kereteit biztosítjuk. Így az órák nagy részén nem vesz részt. A nap nagy részében tehát önállóan tanul. Ebben az évben lesz terráriumunk és akváriumunk is, sokkal többet tanulunk az állatokról, mint általában, az előadások egy részét ő tartja.

Ez a 9.-es fiú amerikai iskolába jár. A szülők hozzáállása: toljuk el az iskolai nyűglődést a 18 éves koráig, akkor meglátjuk, mit akar, de akkor már felnőttként hoz döntést majd a saját sorsáról. A fiú bélyeggyűjtést, főzést, törit és angolt tanul. Így hát a Bélyegmúzeumba járunk az előadásait hallgatni, és az Akadémián is teret adunk neki, megmutathatja a válogatásait.

Legtöbbször azonban a „Mit tanulok?” kérdése még mindig a minisztériumban dől el. Annyit tudunk tenni, hogy beleszólhat, kérdéseket tehet fel, megértheti, miért kell valamit megtanulnia – ezekre a kérdésekre mindig szívesen szánunk időt. Ha vannak érveink, hogy valamit miért is kell megtanulnia, akkor mondjuk; ha mi magunk sem értjük, azt is mondjuk. Minimum

abban kiegyezünk: azért tanul meg, hogy megszerezd az év végi osztályzatot.

Segítség az is, hogy elfogadjuk, hogy csak a minimumot akarja megtanulni.

Néhányan azt mondják: rendben, ha jegyet kell szerezni, az a kettes lesz. Az általunk felépített JID rendszerével ezt támogatjuk.

amikor elmúlik a bukás réme, már szívesebben tanulnak

Ennek a periódusnak fontos innovációja a JID = Job Is Done, azaz A vizsga letudva rendszere. Összeszedjük az adott évfolyam adott tárgyának (pl. 9-es magyar) minimum követelményeit, összeállítunk egy normál osztályozóvizsga-dolgozatot, és bejelöljük, meddig szól a dolgozat a minimális teljesítményről. Ha azt a részt 85%-ra, azaz ötösré megírja a diák, akkor elérte az év végi kettest.

A dolgozat folytatásával is szerezhetsz jobb jegyet, és kreditekkel javíthat később is az év folyamán. De a kettes már megvan. Biztonságban van. Sokaknak ez a fontos. Amikor elmúlik a bukás réme, már szívesebben tanulnak. Egy-egy tantárgy minimális teljesítményét két hét alatt meg lehet tanulni, kettesekkel az első félév végére kész van az egész éves tananyaggal. Ez egy, a teljesítéssel küzdő kamasznak nagyon motiváló tud lenni. Utána már szabadon tanulhat, kiválaszthatja, amit ő érdemesnek tart a megtanulásra. Előre megadott szempontok szerint értékkeljük a munkáját. Mindenki a saját stílusának és kedvének megfelelően tervezheti a vizsga formáját is, akár el is táncolhat egy kiválasztott tananyagrészt. Dolgunknak csak azt tartjuk, hogy a minőségre ügyeljünk. Nem nagyon találkozunk olyannal, aki a kettesnél megáll...

Ez a fiú biológiából mindent tud, több évet is el tudna végezni egyszerre. De nagyon „disz”-es – a töri nem megy.

9.-ben többszöri nekifutásra sem tudja megtanulni a vizsga anyagát kettesre. Mennyi alázat kell, hogy belássa: neki tőriből fejezetenként kell vizsgáznia! Így is csak havonta tud felkészülni egy-egy vizsgára. Vele vagyunk, értjük, milyen nagy munka ez számára. És élvezzük, hogy előadást tart a csillagokról!

Végül az is bebizonyosodik, hogy a hagyományoshoz közelebb álló keretekkel, módszerekkel, no meg a személyiségfejlődésbe vetett hittel az is szépen alakul, ami sokáig lehetetlennek tűnt: normál időben, sikerrel letenni a tőri érettségit.

3–4. Azok a tanulási folyamatok, amelyek személyiségváltozással járnak, fenyegetőek és ellenállás váltanak ki – illetve: A saját énünket fenyegető tartalmakat könnyebben tanuljuk meg és tesszük magunkévá, ha a külső nyomás minimális.

Nehezen találja magát. Egyszer már majdnem elküldtük. Sokat hiányzik. Leülünk beszélgetni.

Kérdezem a vissza-visszatérő betegségeiről, arról, hogy hogyan függ ez össze azzal, hogy azt mondja, feleslegesnek érzi, hogy bejárjon. Elmondja, hogy utál bejönni. Nem szereti ezt a helyet, mert nem alakítható: Csillebérc jobb volt neki. És most a társaság sem érdekli. Kérdezem, hogy nem akar-e iskolát váltani. Nem, mondja, mert máshol sem lenne helye.

Értem, beszorult. Összefoglalom, amit elmondott: van egy rakat dolog, ami rossz neked: épület, „elmenősök”,¹⁵ társaság... és nincs máshova menni. Akkor mi legyen? Töpreng. Csend.

Aztán kérdezem: becsüli-e a másik oldalt, a szabadságot a döntésekben, a nem

bántás hangulatát, azt, hogy küzdünk érte. Elgondolkozik, és nem mond igent.

Lassan változik. Végül itt érettségizik, most a második főiskoláját végzi.

Képzésünk és önképzésünk nagy része abból áll, hogy leállítsuk magunkban a tanárt, hogy tényleg el tudjuk fogadni, hogy nyűg valakinek a tárgyunkat tanulni. A legértelmesebb és legszorgalmasabb diákjainknak sem tudjuk megspórolni, hogy a 12. évet végigizgulják – akkora a világban a nyomás az érettségi körül. Legalább mi ne tegyünk hozzá. Ezért hát más módon igyekszünk erősíteni őket.

Minden diákot besorolunk egy felnőtt-höz, a *Gandalf*hoz, aki azután végigkíséri őt az itt töltött időben. Ő tud legtöbbet az adott diákról, őt lehet keresni problémák esetén. Segítő szerepben van. Mivel nem a diákok választják saját maguknak, van egy csavar az együttműködésben: össze kell szokni. A Gandalfnak esélye van az önelfogadás kiépítésében.

Az önismeret biztonságos fejlődését segíti kiemelt ünnepünk, a Rogers Nap, aminek három éve találtuk meg a legjobb formáját. Önkéntesek jönnek hozzánk, hogy tőlünk teljesen független segítő beszélgetés vagy coaching foglalkozást tartsanak egyénileg vagy kis csoportban az érdeklődő diákoknak. Kell ehhez, hogy ebben a kényes határokat feszegető műfajban találjunk olyanokat, akikre biztonsággal tudjuk rábízni a gyerekeinket. Valamennyien az ismerős Pronon Alapítványhoz tartoznak, köszönik és élvezik a lehetőséget a fiatalokkal való mélyebb találkozásra, mi pedig élvezzük a munkájukat.

A biztonság megteremtését szolgálják a hagyományaink is. Ne féljünk a különleges napoktól! Az évnyitó és évzáró között négy ünnepet tartunk – egy-egy

¹⁵ Utalás az intézményen kívüli programokra

ciklus záródik ilyenkor. (Ősz, Karácsony, Farsang, Rogers Nap) – és egy őszi és egy tavaszi ökonapot. A Karácsony ünnepe és az ökonapok nyitottak a szülők előtt is. Kamaszokkal ünnepelni, tudjuk, nem könnyű. Ilyenkor minden tanárunkra szükség van, hogy bensőséges hangulatot tudjunk felépíteni. A lakoma mindig része az ünnepnek, legtöbbször együtt főzünk.

Hagyományainkhoz tartozik még a 12-es búcsú. Mindig van „pozitív pletyka”,¹⁶ sokszor van búcsúértékelés, amit a jól ismert értékelési sablon használatával a fiatalok írnak a búcsúzóknak. Mindenki átérzi a pillanatot, egy korszak lezárul az életükben. Visszaemlékszünk arra, hogyan jöttek, mit

hoztak magukkal és mit hagynak maguk mögött, mennyit változtak, mit tartottak meg örök önmagukként...

5. Ha a személy fenyegetettsége csekély, akkor differenciált módon képes tapasztalatokat szerezni, és könnyen tanul.

Nézzük az órarendünket. Általánosságban elmondható, hogy

választásorientált: napi két óra kötelező sáv 10-től 12-ig, négy óra választható

négy nap bentlét, egy nap elmenős,

vagy a nagyoknak szabad nap

lehetőség az egyéni,

páros, kiscsoportos,

nagycsoportos munkára

kamaszokkal ünnepelni,
tudjuk, nem könnyű

1. TÁBLÁZAT

A Rogers Akadémia általános órarendje

	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CsÜTÖRTÖK	PÉNTEK
9.00 – 9.45	ÖNÁLLÓ	ÖNÁLLÓ	ÖNÁLLÓ	ÖNÁLLÓ	ELMENŐS PROGRAMOK
9.45 – 10.00	SZÜNET	SZÜNET	SZÜNET	SZÜNET	
10.00 – 10.15	NAPINDÍTÓ	NAPINDÍTÓ	NAPINDÍTÓ	NAPINDÍTÓ	
10.15 – 10.45	KREA	ANGOL	ÖKO	MAGYAR	
10.45 – 11.00	SZÜNET	SZÜNET	SZÜNET	SZÜNET	
11.00 – 12.25	SZOC	MATEK/ANGOL MATEK/ANGOL	TÖRI MATEK	MATEK/ANGOL MATEK/ANGOL	
12.15 – 13.00	EBÉD	EBÉD	EBÉD	EBÉD	
13.00 – 14.00	LEGELÉS / ÖNÁLLÓ / VIZSGA / TANTÁRGYI KONZULTÁCIÓ / KREATÍV FOGLALKOZÁS				
14.00 – 14.15	SZÜNET	SZÜNET	SZÜNET	SZÜNET	
14.15 – 15.00	LEGELÉS / ÖNÁLLÓ / VIZSGA / TANTÁRGYI KONZULTÁCIÓ / KREATÍV FOGLALKOZÁS				
15.00 – 15.15	SZÜNET	SZÜNET	SZÜNET	SZÜNET	
15.15 – 16.00	ÖNÁLLÓ	ÖNÁLLÓ	ÖNÁLLÓ	ÖNÁLLÓ	

FORRÁS: saját szerkesztés

¹⁶ Egyenként az ünnepeltek háta mögé állnak a társai és tanárai, és úgy osztanak meg egy-egy pozitív gondolatot, mintha az illető ott sem lenne, csak róla pletykálnának.

Érkezés 9-re vagy 10-re szerződés szerint. Gondolunk a baglyokra és a pacsirtákra is!

A 9-kor érkezők *önállóval* (választott saját munkával) kezdenek, a 10-re érkezők 15-16 óra között ezzel zárnak. Ezt a tevékenységet mindig egy mentor segíti.

A törzsidőnk 10 és 15 óra között van. A napindítón már mindenki részt vesz.

Ráhangolódás, élmény-megosztások, a napi teendők összeszedése, informálás zajlik ekkor.

Ezután következik egy kétórás kötelező szakasz. Alapvetően

kiscsoportos készségfejlesztés zajlik ebben az időben, tantárgyanként olyan tartalommal, amit önállóan nehezen lehetne tanulni: verselemzés, szövegértés, szövegalkotás, térképhasználat, forráselemzés stb. Ez a tanuláshoz való viszony megteremtésének a terepe is, attitűdformálás is zajlik napi szinten. Mindig két tanár van velük.

Ide tartozik a matek és az angol, két olyan tárgy, amiről azt gondoljuk, nem tanulhatóak kvantumokban. Matekban mumustalanítás folyik, a cél, hogy kialakuljon a bátorság a nekiálláshoz. A matek-pók és az érettségi feladatok relevánsá teszik a matekórákat: a fiatalok tudják, hogy ilyen feladatokkal kell majd megküzdeniük a középiskola zárásakor.

Az angol egyéni tervek mentén zajlik. Mindenkinek van saját egyéni munkája is, és szintektől függően elsősorban a beszéd-készségre fókuszálunk.

12 és kb. 13 óra között egy-másfél órás szünet van, ebédelni, lazulni, kikapcsolni lehetséges.

A *legelés* az egyik önkéntesünktől indult. Addig járta körül a gyerekeinket,

míg rávett néhányat: menjenek le a parkba ping-pongozni. Az önkéntes ideje lejárt, a biológiatanárunkat már azzal alkalmaztuk: vigye ki az arra vállalkozókat. Nem volt nagyon lelkes, mégis fantasztikus dolgot varázsol belőle. Esőben, hóban mennek legelni, közös mozgásélményük van, épül ez a csoport, nagy beszélgetések zajlanak a hintán. A többiek az épületben *kütyüznek*.

A 13-tól 15 óráig terjedő időszak a választható délutánoké.

Alapvetően három műfajban dolgozunk: tanóra vagy vizsgakon-

zultáció, önálló munka, illetve változó kreatív foglalkozások. A délutánokban van olyan diákunk, aki külsős programra megy: sport, művészet, jogsi stb. Van, aki a lelkész nagynénjéhez jár vidékre, hogy tőle tanuljon a magyarban szereplő tananyagról, a Bibliáról. Más az Engame Akadémián dolgozik délutánonként, és beszámítjuk a tananyagba az ott készült és leadott munkáit. Bármilyen értelmes és egyeztetett dolgot beszámítunk a teljesítésbe, többet, mint ami a fiataloknak eszébe jutna. Erre is meg kell tanítani őket, annyira nem megszokott ez a fajta gondolkodás a világban. Az egyetlen kérésünk, hogy ez szerepeljen a szerződésében.

Egyéni vagy kiscsoportos tanórákra vagy konzultációra szabadon jelentkezhetnek.

Sok töprengésbe került, amíg végül is tanórát csináltunk a *kreából*¹⁷ kísérletképpen. Hallgattunk Rogersre: elképzelései szerint az embernek állandóan és gyorsan változó világunkban csak akkor van esélye a globális gondok megoldására, ha kreatívan, vadonatúj módon tud gondolkodni. Ennek érdekében kockázatokat kell vállal-

bármilyen értelmes és egyeztetett dolgot beszámítunk a teljesítésbe

¹⁷ A kreatív foglalkozások elnevezése

nia, új, járatlan utakat kell kipróbálnia, be kell vetnie a kreativitását, amit nem lehet kieroszakolni, csak a terepet lehet biztosítani annak, hogy megszülessen. Ahhoz, hogy valaki szabadon vállaljon kockázatot, az szükséges, hogy ő szabja meg a saját útját, és ő is értékelje a saját haladását, meghallgatást és elfogadást kapjon a környezetétől, és megélhesse, hogy hibázhat. Bár elég értelmetlennek tűnik órarendbe iktatni egy ilyen „tantárgyat”, mégis azt látjuk, hogy egyfelől meg tudjuk tölteni érdekes tartalommal, másfelől megmozgatjuk egy kicsit a fantáziát, elindítjuk a laterális gondolkodást.

A 11.-es lány, látszik, bármikor képes leérettségizni. Nem jár be. Még iskola vagyunk, a közoktatás eszközeivel kell kezelnünk a hiányzásait. Hiába kérjük, könyörgünk, hiába ajánljuk, hogy legyen szabad óralátogató, nem köt velünk szerződést. Új intézményt teremtünk tehát: kényszer-szabadóralátogatónak nyilvánítjuk (vagyis úgy döntünk, hogy ő egy szabad óralátogató és kész). Soha többet nem használjuk ezt az eszközt. Akkor és csak akkor működött.

6. Az értelmes tanulás gyakran cselekvéssel van egybekötve.

A délutánban is szervezünk kreatív órákat, amelyek kínálata ciklusonként újul meg. Sok önkéntes, szülő, fizetett külsős szakember vagy általunk képződő tanárképzős érkezik hozzánk izgalmas foglalkozásokkal. A diákok kérhetnek, ajánlhatnak és tarthatnak is foglalkozást, három jelentkező kell az induláshoz. A keret annyi, hogy amikor valaki választott egy órát, az a ciklus végéig (körülbelül hat hétig) kötelező számára. Van, aki mindenre jelentkezik, van, aki semmire, és van, aki válogat.

A pénteki elmenős programok esetében is érvényes az, hogy mindenki kérhet, javasolhat, szervezhet programot, hiszen „minden és mindenki lehet a tanulás forrása.” A 7–10. évfolyamosoknak kötelező, a nagyoknak választható. A program-szervezéskor igyekszünk a többszörös intelligencia gondolatát beépíteni. Vannak visszatérő programjaink: állatkerti biológiaórák, a Trefort Gimnázium kémialaborja stb. A költségeket a szülők fizetik.

7. A legalaposabb és legtartósabb az a tanulás, amit a személy maga kezdeményez, és egész személyiségével, mind érzelmeivel, mind intellektusával részt vesz benne.

Sajnos még nem a saját kezdeményezés szabja meg a mindennapjainkat. De már arra is büszkék vagyunk, hogy a hét és a nap nagy részében van esély erre. Látja a fiatal, hogy behozhat, kérhet, választhat, tarthat foglalkozást délután vagy pénteken, a tanórák tartalmát színesítheti ötleteivel, vágyaival. A nem tantárgyi órákon csak a diákigények szabják meg a történéseket.

Egy-egy tantárgy tartalmának arányáról együtt döntünk, ehhez természetesen a tanulóknak meg is kell ismerniük a rájuk váró követelményeket. A sok hozzánk érkező külsős önkéntes előadó és szervezet meghívása legtöbbször a gyerekek kezdeményezésére történik.

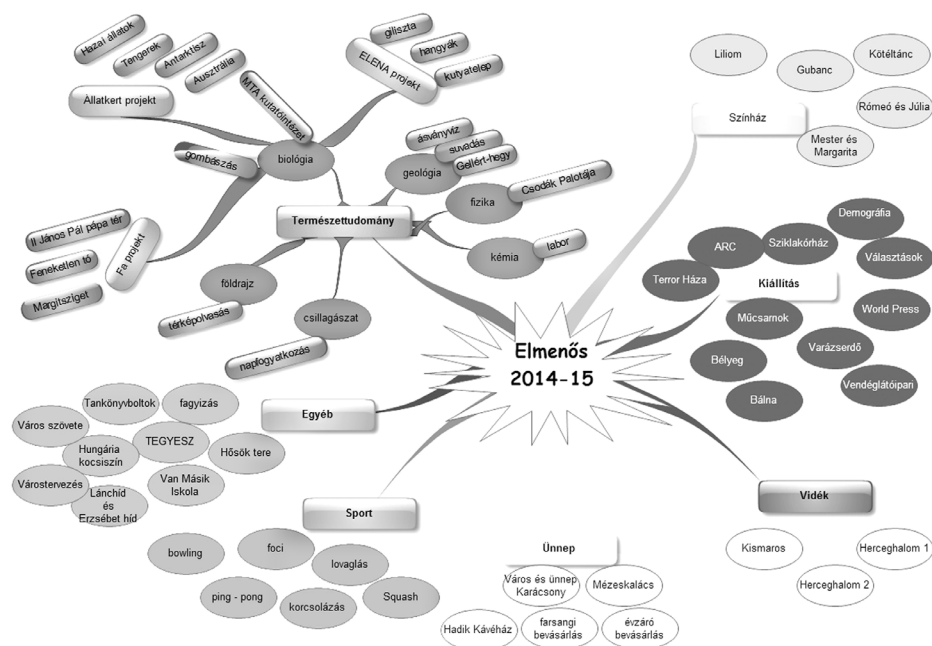
Minden ciklust projekthéttel kezdünk. Az elsőt mindig tanulásmódszertannal. Ezt konzekvensen csak egy éve csináljuk, addig a projektek esetleges témákkal szerveződtek. Már most látszik a rendszeresség eredménye: általa egyre közelebb jutunk kitűzött célunkhoz, az önálló diák műhelyek kialakulásához. A szervezetikultúra-felmérésünk megmutatta: túlságosan is a felnőttek felelősségén múlnak a tanulási eredmények, vissza kell fognunk a hatalmunkból, építenünk kell a diákok

bevonását és együttműködését. A projekteknek igen nagy szerepe van abban, hogy a távoktatás időszakában felépül egy matek önképző. Eleinte a 10.-eseknek mi teremtettünk egy matekóra utáni terepet, amikor együtt, közösen tovább dolgozhattak a házin. Együtt, egymásnak magyarázva,

közösen gondolkodva gyakorolnak, írnak akár próbadolgozatot vagy készülnek kérdésekkel, vagy csak egyszerűen egymást segítve írják a leckét. A tanár már csak látogatóban lép be a Google Meet szobába. Ez jó út, ezt erősíteniük kell.

2. ÁBRA

„Elmenős” programok a Rogers Akadémián

FORRÁS: saját szerkesztés

Mi történik, amikor valaki nem találja, ami izgatja, és nem vesz részt a tanulásban? Ha egy diák szabad, az kiterjed a nem tanulásra is. Ezt is el kell fogadnunk...

Négy évet jár hozzánk ez a fiú. Sokat változik, biztató, egyre jobban ért minket, de aztán a folyamat megáll, és egyre több a balhé vele. Feltesszük a sorsdöntő kérdést: „Fontos neked, hogy idejárd?”

Nincs válasz. Szüleivel közös döntés születik, elengedjük. Rengeteg befektetett energiánk van benne. Amikor az utcán találkozunk, nem köszön. Mi történhetett?

Egy másik a fiúnak valójában nem tudunk segíteni, mindent hárt. Szülei mégsem viszik el, mert nem hisznek benne, hogy máshol jobb helye lenne.

Türelemmel várják a fordulatot. Évek telnek el, és a fordulat nem jön el. Több év alatt leérettségizik ugyan, de nem látunk nála személyiségváltozást. Ez nagyon ritkán fordul elő.

8. Ahhoz, hogy az önértékelés és az önkritika megelőzze a külső értékelést, kreatívnek és magabiztosnak kell lennünk

Fontos óránk a szociális alapismeretek. Látuk, hogy milyen mély gyökerei vannak ennek a tárgynak, de csak mostanság jutottunk el oda, hogy a helyére kerüljön: egy külön ezért az óráért ideérkező mentálhigiénés szakember kezébe. Szerepe a csoportépítés, attitűdformá-

lás, ön- és társismereti tartalmak, konfliktusaink rendezése. Az emberi dimenziót szólítjuk meg a fiatalokban, tréningjátékok, az önkifejezést segítő drámás feladatok, külső előadók, szervezetek, szakértők töltik meg étellel ezt az órát. Nagy a jelentősége, hogy itt nem mi, egyébként napi szinten az életet szervező, a konfliktusokat kezelő, a tantárgyi értékelést végző tanárok vagyunk jelen. Így kaphatja a feltételhez nem kötött elfogadás kiteljesedése a legnagyobb esélyt. Külön öröm látni, hogy át tudtuk menteni ezt az órát is az online időszakra.

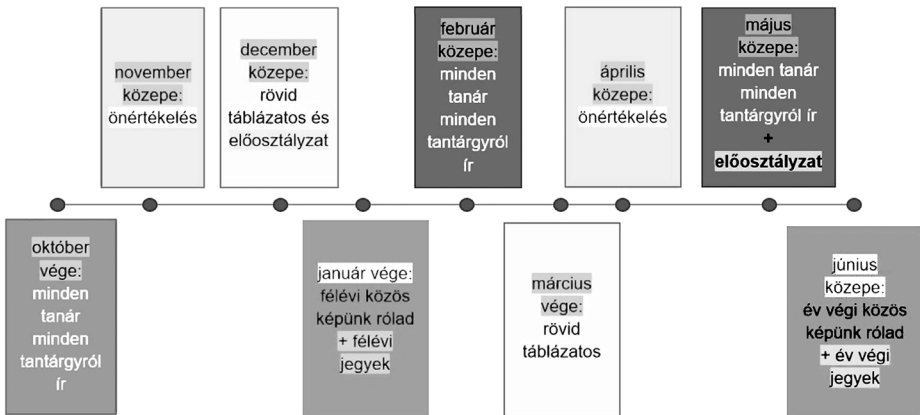
Visszajelzési rendszerünk már sok elemében

megfelel a személyközpontúság kritériumainak.

vissza kell fognunk a hatalmunkból

3. ÁBRA

A Rogers Akadémia értékelési rendszere

FORRÁS: saját szerkesztés

Hathetente adunk írásos tanári visszajelzést a tanulóknak, ebben minden tanár minden tantárgyról ír. Ezek a szövegek a kommunikáció alapjai, persze a sok szóbeli egyeztetés mellett. Ezen belül

a rövid értékelésünk – évente kétszer – csak adatokat tartalmaz: itt voltál vagy sem, mit írtál, mik a %-os eredményeid... A hosszú értékelés – évente háromszor – tartalmazza a tanári meglátásokat is. Ezen

felül félévben és év végén a jegy mellé egy több szempontú „közös képet” kapnak a Gandalf tollából. Novemberben és áprilisban a diákok írnak önértékelést, amire a tanárok reagálnak. A visszajelzéseink reflektálnak a tervezésre, célkövetésre, szociális kérdésekre és tanulásra is. Úgy látjuk, hogy a fiatalabbak egyelőre nem értékelik az ebbe fektetett energiát, sokan haza sem viszik az értékelőt. Ez meglepő és fájdalmas. Valahogy még nem találjuk azt, hogyan tegyük számukra is fontossá a visszajelzést.

9. A tanulási folyamatot megkönnyíti a tanulók felelős részvétele a tanulásban.

Az első pillanattól ezt építjük. Az Egyéni Tanulási Szerződés megadja az alaphangot, ebben tervezi a diák a vizsgáit is.

Sok rendszert használunk egyszerre a jegyek megszerzésére, hiszen annyira tudnak különbözni az igények. Láttuk, hogy míg a szociális vonalon igyekszünk egy csapatban tartani a fiatalokat, a tanulás vonalán – a hagyományos iskolával szemben – mi inkább nyitjuk az ollót.

Normál esetben osztályozó vizsgát tesznek.

Ez lehet egy tárgy, vagy több tárgyból *részvizs-*

gák. Van, aki bírja, hogy egy hónapig egy tárgyat tanuljon, van, akinek ez unalmas. Olyan diákok is vannak, akik nem tudnak jól teljesíteni az írásbelin, azért szóbeliznek is. Szóbeli vizsga a 11–12. évfolyamon egyébként is van azokból a tárgyakból, amiből így kell érettségizni. Vannak, akik JID-et írnak, és sokan utána kreditekkel véglegesítik a jegyüket. Akinek a vizsga nem fekszik egyáltalán, beadandókkal,

hogyan tegyük számukra is fontossá a visszajelzést

dolgozatokkal, kis egységekben is megmutathatja a tudását.

A 10.-es fiú azon kevesek közé tartozik, akik nem értelmiségi családból származnak. Bohóckodik két évig. Már majdnem lemondunk róla, de egy új kollégánk még vállalja az egyéni követést. Megbukik a 10. évfolyamon. Őt kivételesen (!) áttesszük a 9. évfolyamba. (Ekkor még évfolyamonként működtek az osztályaink). Ma sem tudjuk, miért vált és kezd el tanulni. A következő évben őt nevezik meg a diákok a Rogers Szuperhangyaként.¹⁸

10. Társadalmi szempontokból ma az a legfontosabb, hogy tanulási stratégiákat dolgozzunk ki és sajátítsunk el, s nyitottak maradjunk az újabb tapasztalatokra és változásokra

Legfőbb célunk az Akadémián, hogy a fiatal megértse, elfogadja, egyszerűen megtanulja saját magát. A kezdetekben az erősségeit keressük, erre támaszkodunk. Sokszor mi jobban látjuk ezt, önbizalma még nem tart ott, hogy értékelje saját magát. Erre is tanítanunk kell.

Ennek alapján arra kell törekednünk, hogy diákjaink biztonságban érezzék magukat, érezzék, hogy elfogadják őket. Újabb Rogers szállóigével: **megfélemlített, szorongó emberek nem tudnak tanulni.**

A 8.-os leányt áthozzák hozzánk. Reggelente nagyon sokszor fáj a hasa. Két év múlva visszaviszik az eredeti iskolába. Már megerősödött – gondolják –, két éve nincs panasza. Aztán újra jön-

¹⁸ A Szuperhangya játékban azt a tanulót keressük, aki mindig mindent időben és jól csinál.

nek: megint elkezdett fájni a hasa. Öt év után nálunk érettségizik.

Egy másik lány is hasfájással érkezik. Mindkét szülő és a báty is a Fazekasba járt, becsülettel jelzik, hogy csak egy fél-évre jönnének, amíg megnyugszik. Aztán nálunk érettségizik. Kitűnően. Mekkora utat járnak be a szülők, amíg elfogadják, hogy ez az alternatív lét jó lehet a gyermeküknek! Csak ámulunk, hogy küzdenek meg a saját elvárásaikkal, csak mert a szorongó lányuk számára ez a megoldás.

Ha arra törekszünk, hogy ne szorongjanak, nekünk is ez a feladatunk magunkkal. A tanáraink sok éve dolgoznak velünk, együtt sok mindent átvészeltünk, és ez erőt ad. A rogersi gondolattal képesek vagyunk magunk mellé állítani a szülőket is.

Őket is folyamatosan tanuljuk. Értjük, hogy a legjobbat akarják a gyerekeiknek, és azt is, hogy ezért nagy anyagi áldozatra is hajlandóak. Jár nekik, hogy az örömeinkről és gondjainkról egyaránt nyíltan, manipuláció nélkül beszéljünk. Ciklusonként találkozunk, a Gandalfok igény szerint tartanak fogadóórákat. Igyekszünk bevonni őket az életünkbe, de a középiskolás diákok szüleiből eddig nem sikerült közösséget teremteni. Ahogy az apróknál a napi jelenlét természetesen adódik, úgy mire hozzánk kerülnek a fiatalok, a szülők már elfoglaltak, a saját életüket élik. Az Akadémia célja tehát az lehet, hogy jó hangulatban, biztonságban tartsuk a fiatalokat.

A megerősítő szülői gondolatok nagyon fontosak számunkra. Íme néhány:

„Azt hiszem, egyedülálló a Rogersben, hogy ha probléma merül fel egy gyerekkel kapcsolatban, a segítség nem merül ki abban, hogy jeleznek a szülőnek, hanem minden erejükkel azon van-

nak, hogy közösen a szülővel, az összes tanárral és osztálytárssal együtt kezeljék a bajt.” (2009)

„Lányom csupán egy évet járt hozzátok, de az az év 'életmentő' volt neki, az egész családnak. Nagyon rossz lelki és tanulmányi állapotban hoztam el az előző iskolájából. Nálatok újra érdeklődő és kíváncsi lett, majd hinni kezdett saját képességeiben.” (2009)

„Azok a csoportdinamikai tréningek...Az érdekes, hogy felnőttkorban nagyon sokszor, nagyon sok pénzt fizetnek felnőtt emberek ezekért az ismeretekért, amit egyébként menedzser-tréningeken oktatnak.” (2009)

„Őszintén szólva az utóbbi időben szinte nem is kaptam pozitív visszajelzést velem kapcsolatban, ami természetesen aggodalomra adott okot. [...] Mindig őt vették elő, ha valami gond volt, és vádolták olyannal, amihez nem is volt köze. Ezek után érthető, hogy nem jó kedvvel, motiváció nélkül indult nap, mint nap iskolába. Szerencsére ez megváltozott. Szívesen megy hozzátok, és örömmel hallom, hogy részt vesz mindenben. [...] Köszönöm a mindenre kiterő, figyelmes visszajelzést, és a munkát, amit végeztek”. (2017)

A biztonságot szolgálja, hogy sok energiát teszünk az erőszakmentes konfliktuskezelésbe. Történetünk során voltak pillanatok, amikor rivallót írtunk egy diáknak, vagy ultimátumot fogalmaztunk meg. Emlékszünk a *pontrendszerre* és annak tanulságára.

Nem sok elküldött gyerekünk volt. Inkább a felvételin figyelünk. Tudjuk magunkról, hogy rosszul bánunk az agresszióval, nem tartunk elég kemény határokat

a fiatalok számára – hiába keresik a biztonságukat. Csak csoportban fejleszhető diákkal tudunk dolgozni. Hiába szeretnénk mindenkinek biztosítani a megfelelő tanulási környezetet, látjuk már a korlátainkat. A felvételi rendszerünk szerint először a szülőkkel beszélgetünk a szemléletről. A leendő diák három napos próbaideje alatt megismeri az arcokat, a hangulatot, az elvárásokat, kérdezhet – a diákoktól is. A már itt lévők tudják, dolguk, hogy a három nap alatt minél többet tudjanak meg a jelentkezőről, hisz végül is velük fog élni. A tanárok döntenek, de mindig együtt beszéljük meg a tapasztalatokat.

Az utóbbi években többnyire nagyon kötődő diákjaink vannak. Van, aki azért érkezik, mert gyors neki a hagyományos iskola, mindig egy lépéssel le van maradva, így sok önbizalomhiányt begyűjt. Más azért jön, mert lassú neki az ottani tempó. Annyira utálja az iskolát, hogy vonzó számára: két évet is elvégezhet egy év alatt. Rendszeresen van ilyen diákunk. Az már más kérdés, hogy az utolsó évben már bánja a rohanást, egyrészt mert nehéz, másrészt mert itt, szabadabban már nem is lenne olyan sürgős kilépni a középiskolából. Mi már tudjuk ezt, de úgyis hiába mondanánk, alkalmazkodunk a vágyaihoz, és fájó szívvel beállunk segíteni a saját útját. Olyan is van, aki a „disz”-ei miatt nem boldogul, és olyan is, aki élsportoló. Nem a bizonyítvány alapján válogatunk.

Talán egy hatodikos kislány fogalmazza meg legképletesebben a hozzáállásunkat:

„A pávának csodálatos farktolla van, mindenki el van ájulva tőle, és nem látják, hogy milyen csodálatos a szeme. Azt szeretem itt, hogy itt a pávák szemét is észreveszik.”

Eddig tart tehát a 10. Rogers-pont. A figyelmes olvasó felfedezheti, milyen sok mostani megoldásunk alapul az előző évtizedek kísérletezésein. Az idő megméri a kísérleteket, mi pedig szorgos munkával keressük a személyközpontúsághoz illő innovációkat. És mégis, egyszer csak eljön a 2020-as esztendő, és vadonatúj problémával szembesülünk: kitör a karantén-lét.

Erőnket mutatja, hogy a ránk szakadó online világra péntektől hétfőig fel tudunk készülni. Az egyik kolléga a GSuit rendszerét tanulja ki, a másik a Google Classroom-ot fedezi fel. Még megható ballagást és online felvételit is tudunk rendezni a fiatalok teljeskörű bevonásával. Megtartanak minket a rutinok, a Rogers-gondolat, a kreatív hozzáállásunk és legfőképpen a motivált gyerekek. Legfőbb tudatos igyekezetünk a barátságos és biztató hangulat megőrzésére irányul az online létben is. Tudjuk, hogy mennyit segít a gyerekeknek a struktúra, így már az első hétfőn napindítóval kezdünk: fel kell kelni, igaz, csak 10 órakor találkozunk. Aztán lassan együtt kiműveljük, hogyan váltsuk ki az osztályozóvizsgákat: beadandók és szóbeli védés lesz az egyik új rutin. A szóbeli értékelése a már ismerős diák kommenteket¹⁹ is tartalmazza. Nem balhézunk, nem sürgetjük, nem vádoljuk őket. Tudjuk, rájuk is hirtelen borult az új világ, az idő majd megoldja a nehézségeket, vagy legalábbis a problémák nagy részét. Csak napi két órát (10-től 12-ig) foglalkoztatjuk őket együtt, elég is ez, mi is elfáradunk! Aztán jönnek az egyéni konzultációk és vállalások. Azt tapasztaljuk, hogy sokkal többet kell dolgoznunk, de úgy zárjuk a karantén időszakot, hogy béke és elégedettség van bennünk – a gyerekek és a szülők többségében is. Persze nem mindenki tud átállni, van tanár és diák is, aki nagyon nehezen veszi fel az új fonalat.

¹⁹ A szóbeli vizsgán a diáktársak is jelen vannak, akik észrevételeket fűzhetnek az értékeléshez.

Az eltűnő diákokat
nehezen követjük, de
a Gandalf-rendszer – egy
fiú kivételével – legalább

szociálisan megtartja őket az iskolai keretek
között. Az említett fiú esetében csak a szü-
lővel tudjuk tartani a kapcsolatot.

Itt tartunk tehát 2020-ban. Most épp
jól megy a sorunk... Mára felépült egy élhe-
tő struktúra, amely arányos, és sok-sok te-
kintetben hitünk szerint személyközpontú.

Úgyhogy most nagyszabású innováci-
óba fogunk. Nem ülhetünk a sikereinken.
Az egyik válaszuk az egyre szorítóbb,
nem alternatív-barát magyar környezetre

nem ülhetünk a sikereinken

egy nemzetközi kapcsola-
ti hálózat létrehozása.
Életre szeretnénk hívni
egy, a személyközpont-

túság köré szervezett, Rogers-orientált
intézményi hálózatot Európában, hogy
diákjaink megtapasztalják a személyköz-
pontú gondolat sokszínűségét és egyete-
mességét. Érezzék, hogy jó ügy részesei,
tartoznak valahova, bárhova vetődnek is,
lesznek társaik a nálunk megismert érté-
kekhez kapcsolódóan. Ennek érdekében
újra moduláris rendszerű, keresztntantervi
logikájú tantervet írunk.

*A luxori templomban,
Egyiptom*